

Lelki fejlődésünk dimenziói „Az égisz érő fa” című Benedek Elek mesében

Antalfai Márta

A tanulmány előadás formájában elhangzott Benedek Elek születésének 150. évfordulóján

Budapest, 2009. szeptember 26.

a HUNRA Magyar Olvasástársaság Konferenciáján

Több tudományág merített már a népmesékből és fedezett fel bennük törvényszerűségeket a maga gyarapodására. Közéjük tartozik a lélektan is.

Előadásomban „Az égisz érő fa” típusú mesékben rejlő, azon sorsfordító fejlődési állomásokra szeretném felhívni a figyelmet, amelyek meghatározóak mindkét nem felnőtté válásának folyamatában. Ezek a mesék az ősi beavatási rítusokat idézik fel, s korunk számára egy különösen figyelemre méltó fejlődési utat tárnak elénk. Ez a mese szimbólumvilágának labirintusában rejtőzik, amit a pszichológia sokféle irányzatán belül az analitikus lélektan segítségével kívánok bemutatni.

Az analitikus pszichológia nem a betegség felől közelít a lélekhez, nem csak az egyén lelki történeteit és személyiségalakulását vizsgálja, hanem az ember-emberiség alkotásait is, melyeknek meghatározó területe a kultúra és a vallás. A kultúra gyökerei a mítoszok világába nyúlnak vissza, s innen eredeztethető a mese is. A mesék eszközvilága a szimbólum, melynek egyik fő sajátossága, hogy jelentése kimeríthetetlen, így megközelítése és értelmezhetősége is. A szimbólum a híd szerepét tölti be a tudat és a tudattalan, az ismerős és az ismeretlen, a külvilág és belső lelki tartományunk között.

Mivel a már „ismert” jelenségek világa is folytonosan változik, a szimbólumokban rejlő üzenet - az egyes korokhoz „igazodva” - mindig új és új jelentés hordozójává válik. Ezért lehetséges, hogy a mesék üzenete nem veszít értékéből és aktualitásából. A népszerű fantasztikus történetekben szinte létszükségletként élednek újjá korunkban is a sárkányok, tündérek, boszorkányok, varázslók, szörnyecskek alakjai.

A fentiekből is következik, hogy jó, ha az egyes szimbólum üzenetének „megfejtésekor” szem előtt tartjuk, hogy annak jelentése nem ez, vagy az, hanem lehet ez is az is. Ezért javaslom az olvasónak, hogy így tekintsen „Az égisz érő fa” című mese alább olvasható elemzése során feltárt jellegzetességekre, lelki törvényszerűségekre is. A mesék végtelenül gazdag szimbólumvilágából és annak jelentésköréből egy olyan vonulatot emelek ki, amely meglátásom szerint lelki fejlődésünk meghatározó szakaszába, az ún. átmeneti korba ad - mélylélektani vonatkozású - betekintést.

A lélektani utalások a személyiség tudattalan rétegeit érintik, azokra az ősi mintákra, kollektívan megélt élményekre, kapcsolati mintázatokra (archetípusokra) utalnak, amelyek az emberi faj esetében generációkon keresztül ismétlődnek, akár csak a szimbólumok. Ugyanakkor megjelenésük során mindig új és új ruhát öltenek. Ilyen ősi mintázatok, jellemző lelki aspektusok és életkorhoz kötődő kapcsolatok a mesék szimbólumvilágában megjelenő nevek: pl. Piroska, Hófehérke, Csipkerózsika, Vörös Vitéz, Sárkányölő Vitéz, Fekete Lovag; személyek: pl. tündér, óriás; tárgyak: pl. varázsköpeny, hajszál, síp, kemence; természeti elemek: pl. üveghegy, óperenciás tenger, élet-halálvíze, stb.

A MESE TÍPUSÁRÓL

„Az égig érő fa”, vagy „Tetejetlen fa” típusú mesék, ill. azok, amelyekben a fa központi motívum, a világ összes népmeséjében megtalálhatók. „Égig érő” változatuk legősibb meséinkhez tartozik, számszerűségét tekintve a magyar népmesékben fordul elő leggyakrabban. Az ázsiai őshazából hozott önálló mesetéma a világfához és a csillaghithez fűződő mítoszokból keletkezett.

Benedek Elek meséje az apjával szoros érzelmi kötelékben élő királylány történetével indul, aki – apja intelmei ellenére - megfogadja, hogy soha nem hagyja el a szülői házat, nem hagyja el virágoskertjét, s égig érő fáját: ”míg a világ világ lesz, férjhez nem megy, el nem hagyja az ő édes apjaurát. Az öreg király örült is búsult is ezen a beszéden.” - olvashatjuk a mesében.

Am fogadalmát követően a lányt egy fergeteg a fa tetejére ragadja, ahol a sárkány palotájába kerül. A kisgyermekként síró királyt éjszakai álma ébreszti tudatára: kihirdeti ország- világ előtt, hogy annak adja lányát, aki kiszabadítja azt a sárkány fogságából. Egyedül a kiskondásnak, kis Jánosnak sikerül a próbatétel, aki a belső érzéseit és intuícióit megszólaltató kismalacára hallgatva jut fel a fa hetedik ágára. A királylány kiszabadításához meg kell küzdenie a sárkánnyal. Ez csak a sárkány fogságában élő táltos segítségével sikerülhet. A parázsevéstől feltámad a girhes ló energiája, s ötlábú aranyszőrű paripa lesz belőle. Ezzel megindul a mesében a Jó és Rossz harca, a sárkány által képviselt romboló és az aranyszőrű paripában feltámadó alkotó erők küzdelme. A hét lódarázs elpusztítása vet véget a sárkány erejének. Jánost és a királylányt a táltos repíti vissza a földi világba.

AZ ÉGIG ÉRŐ FA SZIMBOLIKÁJA

Az égig érő fák egy varázslatos, **paradicsomi kert** közepében nőnek, amely a világ közepe, **lelkünk középpontja**. A kert közepére nőtt „égig érő fa” a világ tengelyének, személyiségünk állandóságának, folytonosságának, s egyben fejlődésének szimbóluma.

Lélektani megközelítésből a fa a személyiség tükörképe, fejlődésének szimbóluma (C. G. Jung). Az égig érő fát „lélekfának” is nevezik a folklórban. Az alvilágban, a tudattalanban, az ősmúltban gyökeredzik, törzse a személyes életút, lombkoronája a tudat területét idézi meg. Ágai legtöbbször az ég hét rétegén mennek át. A hős feladata a három, hét, vagy kilenc réteg

megmászása, vagy a tetejükre ugratás. Ezek a rétegek a személyiség, ill. tudat fejlődésének lehetséges szintjeire is utalnak.

A lét örök körforgásában a fa az összekötő az anyagi és szellemi minőség, a föld és az ég, a horizontális és a vertikális dimenzió között. Ezért, mint pszichopomposz, a lélek szimbóluma is. A fa tetején élő kiráylányhoz vezető út voltaképpen egy olyan belső utazás, amely által a hős saját lelki mélységeit ismerheti meg. Mesénk hőse János, a kiskondás, az égis égis fát „ugyanúgy járja be, mint a sámán, aki lépcsőkkel bevagdalt szent fáján egyre feljebb haladva képzeletében az égbe jut” (Berze Nagy, 2004.105. old.), a szellemi, spirituális világba.

A hős személyiségének fejlődéséhez kapcsolódóan a fa, apa és anya szimbólum is, hiszen a fában ősidők óta az anyát és apát tisztelték, így a fa az isteni szülőpár archetípusa. A világfa tetején legtöbbször sas alakjában a főisten, ill. annak árnyékresze, az alsó és felső világ között közlekedő sárkány található, magában a világfában pedig az anyaistennők laknak. A hős útja ezen szülőarchetípusok között vezet felfelé egy magasabb szinten lévő világba, ahol – a destruktív erőket legyőzve – az aranyszőrű paripában önmaga lényegére lel.

A MESE LÉLEKTANI ÜZENETE

Az égis égis fa típusú mesék a felnőtté váláshoz vezető út próbatételeiről szólnak. A gyermekkort követő, kora serdülőkortól ifjúkorig tartó ún. **átmeneti kor időszakát** érintik. A gyermeki lét és tudatállapot elhagyásával, az „egy életem egy halálom” kockázat vállalásával a hős egy magasabb tudatszintre emelkedik, amit az égis égis fa ágai szimbolizálnak. Az átmeneti korhoz kapcsolódó próbatételek a személyiség mind a négy pszichés funkcióját: a gondolkodó, érzékelő, érző és intuitív funkciót fejlődésre sarkallják. Ezen funkciók és a hozzájuk kapcsolódó képességek kiteljesedésével jelenhet meg az ötödik, a transzcendens funkció, amit a mesében az ötlábúvá átváltozott táltos ló szimbolizál.

A MESE ELEMZÉSE

Meseelemzésekre épülő kutatásaim alapján a lányok lelki fejlődésének útja 4-5 éves kortól kezdődően vertikális, azaz szellemi irányt mutat, a gondolkodó és érző funkció dominanciájával, amit az apával való kapcsolat inspirál. Innen kell a lánynak fiatal felnőtt korára a földi, horizontális dimenzióba átváltani, a női, anyai és feleség szerep felvállalásával. Ehhez érzelmileg el kell szakadni a szülői háztól, le kell válni az apa- archetípusról. A mese festői képekkel érzékelteti – virágoskert, a kert kellős közepén álló égis égis fa - , hogy ez a leválás egy belső érési folyamathoz kötődik. Mind a kert, mind a fa a lány személyiségébe épült családi fészket idéző érzelmeknek, szülő-reprezentánsoknak és a gyermeki identitásnak a szimbóluma.

Az ifjúkorba lépő fiatalok leválását nagyban nehezíti a szülők, mesénkben az apa ambivalens kötődése: **a király örül is, búsul is, hogy vele marad a lánya.**

A királylány lelki fejlődésének elakadását és ennek veszélyét érdekes fordulattal érzékelteti a mese. Amint kiejti a száján, hogy soha nem szakad el a fájától, egy forgószelel (a magyar néphitben a sárkány) elragadja és fölrepíti a fára a kilencfejű sárkány várába. Ezzel mintegy teljesül a lány kívánsága. Azaz szemléletes képpel érzékelteti a mese, hogy ha túl erősen ragaszkodunk valamihez, az végül megszáll bennünket, s a rabságába kerülünk. **A királylány saját fantáziájának és álmvilágának lesz a foglya,** ez zárja be az apa szellemét is szimbolizáló sárkány várába. Ismerős ez számunkra az életből!

Paradox módon a lány lelki fejlődése azzal indul meg a mesében, hogy a vertikális sík mentén még magasabbra kerül: az égis érő fa tetejére. Más mesékben toronyba zárva várják a királylányok szabadítójukat. Ezek a jelenetek a női beavatás ősi rítusát idézik meg: a serdülő lányoknak lelki magányba zárkozva, befelé fordulva, önmagukba mélyedve kell megküzdeni azon érzelmeikkel és indulataikkal, amelyek a gyermeki identitás szülői házába húznák őket vissza. Ezeket az égis érő fán raboskodó, vagy a toronyban ülő lányokat, akik a realitástól érzelmileg eltávolodva, szinte szellemi megszállottságban élnek, lelkük sárkányának (a szülő-archetipusoknak) a foglyaként, csak egy olyan hős szabadíthatja ki és hozhatja le a földi világba, aki képes megtenni értük saját lélekfáján is az égis utazást.

Az öreg királyt saját álma ébreszti fel! Figyelmezteti, hogy ha nem cselekszik, a sárkány feleségül veszi a lányát. Az álomban, sárkány képében maga az apa jelenik meg, mint lelki vőlegény. Az elsárkányosodott lelki vőlegény ereje óriási, sok nő és feleség egy életen át magában hordozza. A lelki vőlegény, mint elérhetetlen ideál, öskép, fogságban tartja őket, s emiatt utasítják el aztán kérőiket, vagy vesztik el a férjüket.

Az apa görcsös ragaszkodása lányához csak álmában jelenik meg, ami az apa fejletlen, gyermeki szinten megrekedt – vagy öreg korára oda visszatért -érzelmeiről tanúskodik. Az álmában sárkányos erővel bíró apa ugyanakkor nappal úgy sír, mint egy „kicsi gyermek”- olvashatjuk a mesében. Úgy tűnik, hogy libidója, azaz (itt e szót az eredeti, görög értelmében használva) életenergiája megszállta lányát, amely elsárkányosodott érzelmeiben ölt testet. Ezek az érzelmeik, mint fergeteg ragadják el a lányt a sárkány várába. A lány eltűnése után a királyról kiderül, hogy valójában gyenge, érzelmeiben gyermeketeg férfi. Erről a **gyermeki szintről indul el a mesében a férfivá fejlődés útja:** kisasas, kiskondás, emberizink, macskabéka, vagy, ahogy a Királykisasszony is nevezi: kicsi Jánoskaként.

Az elsárkányosodott lelki vőlegényről, mint apa-archetipusról történő leválást a mese férfihőse, a kiskondás segíti, aki már a történet elején egyenest azzal áll a király elé, hogy: „egy életem egy halálom”. „Az égis érő fa” típusú mesék azon változataiban, ahol a hős nem teszi kockára az életét, nem küzd meg a Sárkánnyal, csak a fát mássza meg, a megszerzett királykisasszonyt, mint feleséget, el is vesztíti: a Sárkány visszarabolja. A lány az apa-archetipus – azaz a lelkében élő apakép - fogságban él tovább. Ezekben a meseváltozatokban a hősnek számos próbát kell kiállnia. A Sárkány legyőzése előtt még meg kell küzdenie az anya ösképét és öserejét szimbolizáló vasorrú banyával is.

A mi mesénkben a király először kineveti a kiskondást, hiszen egy kondás nem lehet méltó a királylány kezére. Vakarcsnak, léhűtőnek tekinti. Ám amikor az kiáll magáért, már Jánosnak nevezi. A kiskondás személye azon képességeinket szimbolizálja, amelyekre nem figyelünk oda, amelyeket elhanyagolunk, de talán éppen ezen elhanyagolt személyiségrészeink és lelki funkcióink hordozzák a kreatív erőket (H. Dieckmann, 1968.) A sok előkelő kérő a már korábban bevált, sablonos, sztereotip megoldásokhoz folyamodik, amelyekkel az új, rendkívüli helyzetben kudarcot is vallanak; hiszen az igazi nehézségek és problémák megoldásához új képességekre, új megoldásokra, és sok kreativitásra van szükség. Erre a királyfiak nem képesek, csak az önmagával, saját ösztönvilágával is összhangban élő, belső hangjára figyelő kondásfiú.

Mesénk kiskondása a király előtt rögvest Jánossá válik, amikor élete árán is vállalja a lány kiszabadítását. Olyan feladatra vállalkozik, amelynek nem tudni a kimenetelét. Csak belső erejére és akaratára támaszkodhat. A férfibeavatási rítusokkal felérő próbatételek sikeres megküzdésével válik felnőtté: képes a kockázatvállalásra, a régi, gyermeki énjének feláldozására, ezzel mintegy a halál és újjászületés rítusának átélésére, s a mese végén már felelősségvállalásra is, a királylányért, azaz feleségéért.

Férfi hősünknel, aki a mese elején a serdülőkorból lép az átmeneti korba, életcél és értékváltás tanúi lehetünk: a földi, anyai kötöttségből, az anyát is szimbolizáló földi kondás-létből, az anyagi értékek világából, 90 fokos fordulatot véve, vállalja a kockázatot: „Szervusz világ” felkiáltással elindul a horizontális térből az „égig érő fa segítségével” a vertikális, szellemi irányba, egy magasabb szintű lét és tudatállapot felé. Ez a tudatállapot-váltás, az „egy életem, egy halálom” kockázatát kívánja meg a hőstől.

A pszichológia a tudat több szintjét ismeri. Feldmár András például a tudatállapotok szivárványáról beszél. Mint tudjuk, a szivárvány hét színből áll. A mesékben szereplő planétaistenek is gyakran heten vannak, s mindegyikhez egy-egy fém is kapcsolódik, megfelelő színnel. A planéták lelki értelemben életminőséget és különböző tudatszinteket is szimbolizálnak. A legmagasabb rendű közöttük az arany, amely a Naphoz kapcsolódik. A hős a Napot közelíti meg, a Nap tulajdonságainak a hordozójává válik. Benedek Elek meséjében is hét bocskort és hét gúnyát szakít el János, míg a hetedik emeletre ér. Ide feljutva győzi le a sárkány földbe döngölő erejét.

Ám **kétszer is el kell búcsúznia Jánosnak a világtól**, azaz az életétől, s kétszer kell földadnia régebbi önmagát, mire felér a királylányhoz. A mese központi részét képezi, amikor János felkiált: „Hát itt is éppen olyan világ van, mint odale!” A mesében itt azzal az ősi mondással találkozhatunk, miszerint a fent és a lent ugyanaz. Ám mégis, egy fejlődési utat követve lép egy magasabb dimenzióba első próbatételei után a kiskondás. **Ugyanaz és mégis más.** A különféle módszerekre épülő önismereti terápiák vagy keleti meditációk esetében is hasonlókat élhetünk át. Mintha csak a megvilágosodás és tudatosodás különböző szintjeihez jutna el az önismeretre vágyó hős.

A férfiaknál ez a **dimenzióváltás, a transzformációhoz kapcsolódó nagy ugrás, 90 fokos fordulatot jelent.** Férfi hősünk a horizontális, földi, anyagi létből „egy életem, egy halálom” elhatározással indul el az apa, a király beleegyezésével a vertikális, szellemi irányba.

Ám a kisbojtárnak a felső világban is bizonyítania kell. A **királylány** ugyan szeretettel fogadja, de **kicsi Jánoskám**nak nevezi. A **Sárkány, ugyanúgy, ahogy a király, emberizinknek hívja.** A mesének ez a része árulkodik arról, hogy a Sárkány az öreg király árnyékrésze, amely híven tükrözi az apa szélsőségesen ambivalens érzelmeit. A király személyiségének ez az árnyékrésze igazából nem akar megszabadulni a lányától, ám tudatos része annál inkább, hiszen a lánya már terhére van: **vinné el a sárkány!**

Míg tehát a Sárkány - mint a király árnyékrésze – apaként, a királylány anyaként viszonyul Jánoshoz, kicsi Jánoskámnak szólítja. Akárcsak a mindennapi terápiák eseteiben, mesebeli hősünknek sem lesz könnyű kitörni a lelkét fogva tartó szülőreprezentánsok hatalmából, nehéz lesz megküzdnie a lélekfáján berendezkedett szülőarchetípusokkal.

A HŐS KAPCSOLATA A TÁLTOSSAL

Az **öreg király ereje fogytán, a halálra készül.** Még meglévő energiája, az immáron a lányában megjelenő érzelmekben fejeződik ki, amit a sárkány képvisel. Ezt kell Jánosnak meghódítania és elnyernie. A mesében a tudattalan mélyét szimbolizáló erdőben zajlik a küzdelem a Sárkány erejéért. A fiú küzdelme ez az apával, a lelkében élő apaképpel, apa-archetípussal. Ha ezt a küzdelmet egy fiú valamilyen formában nem vállalja fel, nem száll szembe az apjával, s egyben a benne élő apaképpel, akkor nem válik felnőtté. János megszerzi és integrálja személyiségébe a Sárkány erejét, ezáltal érik férfivá, majd egyéniséggé. A Sárkány erejének megszerzése egyben azt is szimbolizálja, hogy el kell hódítani a királylányt „lelki vőlegényétől” (E. Harding, 1943.) A hősnek kell rendelkeznie azzal az érzelmi töltéssel, amely a lányt eddig az apához kötötte.

A **sárkány lángot okád,** a girhes ló pedig a végét járja, s parazsat, tüzet kér! Mintha elszabadulnának a destruktív erők, a táltos paripa által szimbolizált értékek pedig haldokolnának! Ám János, a hős, visszaállítja az egyensúlyt. Elveszi a sárkány erejét, a parazsat pedig a lónak adja, amely által az erőre kap és aranyszőrű paripa lesz belőle. A táltossal együtt a konstruktív, kezelhető energia is életre kel, amely immáron Jánosnak engedelmeskedik, s nem fordítva.

Mi lesz ennek az energiának a sorsa? János szolgálatába kerül, aki így a férfienergia birtokosává válik. Megüli az ötlábú lova, kordában tartva annak energiáját.

Az **ötlábú táltos a transzcendens funkció szimbóluma,** személyiségünknek az a része, amely átváltozásra, minőségi ugrásra képes. Jánosnál a kétszeri átváltozás tanúi lehetünk, hiszen kétszer vállalja az élet-halál kockázatot, kétszer válik meg korábbi énjétől: először gyermeki identitását kell feláldoznia, majd ifjúkori önmagát is odahagyja a sárkány legyőzésével.

A **girhes ló átváltozása színaranyaszőrű paripává,** a legbelső lélekrész, az önvaló megszületését szimbolizálja. A ló átváltozását így festi elénk a mese: „Olyan gyönyörűségecs aranyszőrű paripa lett belőle, hogy a Napra lehetett nézni, de már aztán erre nem.” A legtöbb mesében ezt a mondatot a királykisasszony jelzőjeként használják. Jól szimbolizálja a mese, hogy a hős útja belső út is, saját lelki mélységeihez, saját animájához, a Tündér Ilonák által képviselt érzelmekhez.

A mese üzenete alapján a **fiú fejlődési útjának első szakasza** az anyához kapcsolódó anyagi, földi, horizontális síkhoz kötődik, egy fekvő nyolcshoz hasonló utat bejárva. A második nagy szakaszt, egyben a nagy fordulatot a horizontális dimenzióból a vertikális, szellemi irányba történő átfordulás jelenti, mesénkben a lélekfán felfelé, a lány útját követve.

A **lány lelki fejlődésének első nagy szakasza** ebben a mesében is - az apához intenzívebben kapcsolódó érzelem hatására - a vertikális dimenzió irányába halad. Ez a fejlődési út a késő serdülő – fiatal felnőtt korig tart. Általában a pártalálással következik be a nőknél a 90 fokos fordulat, visszatérés a földi világba, a horizontális dimenzióba.

A **magyar világkép térrendező elve** az elemzett mesénél is érvényesül. A külső tér, a makrokozmosz analóg a személyiség belső terével, lehetőségeivel. Ez a térrendezés magára a teremtető lélekre vonatkozik. Az égisz érző fa által szimbolizált tér nem csak kozmikus tér, nem csak élettér, hanem személyiségünk tere is. Ennek a térnek a feltérképezése, bejárása és megismerése egyszerre életfeladat és fejlődési cél. Korunk emberének vissza kell hódítania úgy a külső, mint belső világának elhanyagolt területeit és járatlan útjait.

Elődeink világ és emberképében tükröződött az a kozmikus tér, amely az élet feltételeit teremti a földön. Így valószínű, hogy életérzésüket és önmagukról alkotott képüket is a teljesség érzése ragyogta be, lelki világukat is kitöltötte, amelyből csodás mesék születtek. A **XXI. század embere** köldöknézővé vált, elfelejtette, hogy nem csak a mesékben, hanem a valóságban is a kozmosz világa és a planéták veszik körül, ebben a térben, ezek által él, és elérkezett az idő, hogy ezt a világot újra felfedezze!

Mesénk üzenete alapján úgy a külső, mint a belső világ felfedezése a nő érzelmein keresztül lehetséges, aki hagyja magát elragadni, elragadtatni. Hősünk a királylány miatt vállalja a próbatételeket, s a lélekfa végigjárásával lép a lelki és szellemi fejlődés útjára. **Korunk királylányainak** elég, ha férfi hősei csak a földi, anyagi világban mozognak otthonosan.

A mese vége jelzi, hogy mind az utazás, mind vele együtt a nagy lelki átalakulás, nem a hétköznapi történetekben zajlik, hanem a személyiségen belül megy végbe. János a királylányt a táltos ló segítségével viszi vissza a földi világba, úgy, mintha mindketten álomból ébrednének: „Most hunyjátok be a szemeteket! – mondá a ló. Behunyták. – Most nyissátok ki! Kinyitották. Hát ott vannak az öreg király udvarában.” Ezzel is szimbolizálja a mese, hogy mindaz, ami történt, belső utazás volt. **Ugyanakkor a** szülői házhoz, s a szülőkhöz – immáron egy új minőségben – történő, erőt hozó **visszatérés** is csak a kiszakadás után, az eltávozást követően lehetséges

A kétszeri dimenzióváltás, s végül egy magasabb szinten történő „visszatérés” a földi világba, lényegében a régi, gyermeki Én és identitás halálát és a felnőtt Én és tudat megszületését szimbolizálja.

Több évtizedes pszichoterápiás tapasztalataim alapján azt mondhatom, hogy a mesék számunkra napra kész üzeneteket hordoznak. Olyan lelki történetekre hívják fel a figyelmet, amelyek a hétköznapi életben még alig észrevehetőek, de később problémákhoz vezethetnek.

A hiányos önismerettel és éretlen személyiséggel rendelkező fiatalok széles körét említhetjük, akik érzelmileg még a szülőkhöz kötődnek, jórészt a szülői ház védelme alatt élnek, s így lépnek házasságra, ami aztán kudarccal végződik.

Meglepő lehet számunkra, hogy a mesék világa ősidők óta tisztában volt ezekkel a velünk született lelki törvényszerűségekkel!

Személyiségünk különleges, már a mesékben is tetten érhető fejlődési útjáról *Goethe* gyönyörű verssorai juthatnak eszünkbe: „Halj meg és élj! Érd el ezt, engedd, hogy betöltsön, különben idegen vendég leszel a puszta földön.”

Felhasznált irodalom:

Antalfai Márta: A női lélek útja mondákban és mesékben. Új Mandátum Kiadó. Bp., 2006.

Benedek Katalin: Az égig érő fa. In: A meseszöveg változatai. Didakt Kiadó. Debrecen, 2003.

Berze Nagy János: Égig érő fa. Magyar mitológiai tanulmányok. Főnix Téka 10. Debrecen, 2004.

Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Corvina Kiadó. Bp., 2005.

Dieckmann, Hans: Maerchen und Täume als Helfer des Menschen. Verlag Adolf Bonz und Co. Stuttgart, 1968.

Jankovics Marcell: A fa mitológiája. Csokonai Kiadó. Debrecen, 1991.

Jung, Carl Gustav: Mélységeink ösvényein. Analitikus pszichológiai tanulmányok. Gondolat Kiadó. Bp., 1993.

Jung, Carl Gustav: A személyiség fejlődése. Scolar Kiadó. Bp., 2008.

Harding, Esther: Der Weg der Frau. Eine Psychologische Deutung. Rhein-Verlag Zürich, 1943.

Müller, Paul Emanuel: Figyelem és szeretet. Útmutató mesék. Lélektani értelmezések és gyakorlatok. Ursus Libris. Bp., 2005.

Az előadáshoz kapcsolódó képanyag:

